

З'їзд партії З російських партій „Народной свободы“ та з'їзд свій, користуючись з нових обставин, партія „Народной Свободи“ або кадетська. Це був за довгі часи теж і єдиний з'їзд цієї партії, бо за старого ладу навіть поміркована опозиція не мала ніякісенької змоги жити повним життям і працювати на широку руч, прилюдно. Тоді як у Державній Думі були, і виступали часом гостро і різко, заступники всіх партійних груп, що існували в Росії,—тут, по місцях, провадились безупинні арешти, одбувались безглузді судові процеси, людей гнали на заслання, або гноїли по каторжних тюрмах єдине тільки за ісповідання партійних лозунгів. Уся лівіця, починаючи од прогресистів, належала до так званих „нелегалізованих“ партій, яким не було життя за старого ладу. Тимто скасування деспотизму починає нову еру партійного життя в Росії. Ми бачимо, що тепер усюди провадиться величезна робота організаційна, одбуваються всякі конференції нелегалізованих партій і починаються вже партійні з'їзди. Певна річ, що ці з'їзди, формулюючи завдання теперішнього дня, повинні почати з перегляду своїх програмних домагань і тактичних виступів, бо інші умови тепер і інші були тоді як творились партії й провадили потім своє нелегалізоване „каторжне“ існування.

Ця зміна обставин одбилася й на з'їзді партії „Народной Свободы“. Досить багата на інтелектуальні сили, ця партія проте не мала прихильності серед мас, обмежуючись на вершинах переважно міської буржуазії. Причиною тому була не так поміркована програма партії, як опортуністична її тактика. В міру того, як опановувала над усім в Росії реакція, хилилася на право й партія „Народной Свободы“, поки нарешті зробилася найміцнішою основою того самого „прогресивного блоку“, що одіграв досить сумну роль вже за часів війни, силкуючись лагодити непримиренні суперечності та латати дірки старого ладу, що з війною почали набирати вже катастрофічного характеру. І тільки революція повела кадетів на інший шлях, надавши їм далеко радикальнішого обличчя. Так, партія стала тепер виразно на республіканській позиції, перейшла до основ вселюдного, навіть і для жінок, виборчого права, сміливіше береться до земельного питання, хитається що-до централізаційної політики і т. и.

Але є одна справа, в якій партія „Народной Свободы“ певне лишиться на старих своїх позиціях. Це справа війни. Ми вже спинялися на думках про це ватажка партії, д. Милюкова, який хоче виправдати захватні змагання старими словами про визволення народів, не питаючись їх самих, або посилаючись на споконвічні національні завдання Росії. На жаль, що до цього, то й партійний з'їзд пішов слідом за д. Милюковим у його чисто імперіалістичних, великодержавних замі-

рах. Принаймні промова д. Родичева і той величезний успіх, який вона мала на з'їзді, показує, що тут власне, розходиться дорога партій „Народной Свободы“ з демократією народів Росії. Тим часом як уся демократія стоїть тепер за оборону держави, але разом і за те, щоб по змозі швидко ліквідувати світову війну—кадетський з'їзд усе ще не може зрестися старих своїх ілюзій щодо повного знищення „германського мілітаризму“, Царьгорода з протоками і т. и.

Це дуже небезпечна позиція. Вона ламає тактичну однаковість серед революційних елементів і виносить гострі справи моменту на таке місце, де вони можуть зробитись сущим „камнем преткновенья“ для внутрішнього ладу в Росії. Трудно сподіватися, щоб на цьому пункті демократія подалась назад і погодилась на якусь захватну позицію. А в такому разі може початися вже тепер суперечка між демократією й уміркованими елементами, взагалі небажана тепер, коли ще не забезпечено до краю самих основ новоздобутої волі.